

۲۰۴۵۹۷۹

۲۰۴۵۹۷۹

به نام خداوند بخشنده و مهربان

صور خیال در فرامرزنامه

www.ketab.ir

سرشناسه: محمدی، احمد
عنوان و نام پدیدآور: صور خیال در فرامرزنامه/ احمد محمدی.
مشخصات نشر: تهران: تیرگان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۳۴۲-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیفا
موضوع: فرامرزنامه — نقد و تفسیر
موضوع: شعر فارسی — قرن ۵ق. — تاریخ و نقد
موضوع: صور خیال
موضوع: شعر حماسی فارسی — تاریخ و نقد
رده بندی کنگره: ۴۵۳۸PIR
رده بندی دیویی: ۱/۲۲۸۸
شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۰۸۴۴۸

انتشارات تیرگان

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۱۸۵، تلفن: ۸۸۸۱۳۰۵۹ و ۰۹۱۲۶۱۱۱۵۱۲

Email: tati_pub@yahoo.com / www.tirganpub.com

صور خیال در فرامرزنامه

مؤلف: احمد محمدی

طراح جلد: مریم میرحسینی مطلق

لیتوگرافی صدف • چاپ خانه حیدری • صحافی حیدری

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۸ • شمارگان ۵۰۰ نسخه

شماره نشر: ۵۵۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۳۴۲-۲

قیمت ۲۴۰۰۰ تومان

فهرست

۹	 مقدمه
۱۳	 فصل اول: گذری کوتاه بر فرامرزنامه و نویسنده آن
۱۴	 فرامرزنامه
۲۱	 مؤلف فرامرزنامه
۲۳	 خلاصه داستان
۲۵	 فصل دوم: حماسه و سبک حماسی
۲۶	 حماسه
۳۱	 انواع منظومه‌های حماسی
۳۱	 منظومه‌های حماسی طبیعی و ملی
۳۱	 منظومه‌های حماسی مصنوع
۳۲	 سبک حماسی
۳۶	 فصل سوم: توصیف و جلوه‌های آن در ادب حماسی
۳۷	 توصیف
۵۷	 فصل چهارم: مجاز و بنیادهای آن در فرامرزنامه
۵۸	 مجاز
۶۵	 فصل پنجم: تشبیه و جلوه‌های آن در فرامرزنامه
۶۶	 تشبیه
۸۵	 فصل ششم: بنیاد استعاره در فرامرزنامه
۸۶	 استعاره
۹۹	 فصل هفتم: جلوه‌های کنایه در فرامرزنامه
۱۰۰	 کنایه
۱۰۹	 فصل هشتم: جلوه‌های اغراق در فرامرزنامه
۱۱۰	 اغراق
۱۱۸	 کتابنامه

مقدمه

معمولاً ادبا سه علم معانی، بیان و بدیع را علوم بلاغی می گویند و کلام بلیغ آن است که علاوه بر دارا بودن شروط فصاحت، به مقتضای حال و مناسب مقام باشد. هدف از علوم بلاغی در آغاز فهم و درک رموز اعجاز قرآن و اسرار فصاحت و بلاغت آن بوده است. ولی بعدها این علوم، بیشتر در شناخت کلام عالی و جلوگیری از فساد ذوق و انحراف طبع شعرا و نویسندگان به کار گرفته شده است. اصولاً شاعران و نویسندگان برای بیان اندیشه‌های خود و گاه برای تجسم بخشیدن و روشن ساختن صور ذهنی خویش به استعاره و تشبیه متوسل می‌شوند. زیرا تأثیر عاطفی مطلبی که با تشبیه و استعاره بیان شود بیشتر است و از راه تشبیه مکثات درونی بهتر بیان می‌شود.

مطالبی را که چندین صفحه برای بیان آن لازم است از راه تشبیه در یک لفظ یا عبارت به خوبی می‌توان بازگو کرد. به این ترتیب برای پی بردن به ظرافتها و زیبایی‌های زبانی و بیانی آثار ادبی نظم و نثر لازم است که قبل از هرچیز با علومی چون معانی، بیان و بدیع آشنا شویم و همه می‌دانیم که زیبا گفتن و تأثیرگذار و جذاب سرودن و نوشتن، رسالت ادبیات است و رسالت آرایه‌ها، تحلیل، تبیین و کالبد شکافی این زیبایی و کشف رمز و راز تأثیرگذاری یک سروده یا نوشته است. صناعات و آرایه‌های ادبی باید نیمی از حقیقت یعنی راز و رمز ناروایی و نازیبایی و

در نتیجه نامانایی و ناپویایی بعضی متن و سروده‌ها را بیان کنند اگر از این چشم‌انداز علوم بلاغی را ببینم آرایه‌ها و نقد ادبی همسایه می‌شوند و شاید هم خانه و یگانه، تا رسالت عظیم شناختن و شناساندن دلیل ماندگاری و تأثیرگذاری نمونه‌های سترگ و بزرگ شعر و نثر را روشن کنند یا علت ناکامی و بدفرجامی بی‌شمار سروده‌ها و نوشته‌ها را بر شمارند. باید جز یافتن و شناختن زیبایی‌ها، علل و دلایل روان‌شناسانه‌ی هر صنعت ادبی را نیز روشن کنند.

چرا که شاعران و نویسندگان بزرگ، روان‌شناسان و جامعه‌شناسان و در بیانی رساتر انسان‌شناسان بزرگی نیز بوده‌اند. آنها دریافته‌اند که چه بگویند و چگونه بگویند تا فاتح قلمرو ذهن‌ها و جان‌ها باشند و نه در عصر خویش که گسترده‌ی همه‌ی زمان و زمین‌ها را زیر چتر مهربان سخن خویش بگیرند.

پس آرایه‌ها، چراغی برای کشف ارزش‌ها و زیبایی‌هاست و آرایه‌دانان، کاشفان فروتن زیبایی.

و نکته دیگر اینکه انسان موجودی است که پس از رسیدن به زیباییها و آگاه شدن به لذتی خاص دست می‌یابد و رمز رسیدن به این زیبایی و لذت در گرو شناخت و آگاهی می‌باشد و کلید این آگاهی علم و دانش می‌باشد هر کدام از علوم برای خود مشخصه و تعریف و عناوینی دارند. مثلاً انسان هنگامی که از علوم فیزیک، شیمی و یا ریاضیات لذت می‌برد که با اصطلاحات و مفاهیم و تعاریف آن علوم آشنا شود و این واقعیت در زمینه ادبیات و بخصوص نظم و شعر حاکم است و یک شنونده و یا خواننده هنگامی از مطالعه‌ی ادبیات لذت می‌برد که با علوم بلاغی

آشنایی داشته باشد و در حقیقت کلید ورود به دنیای زیبایی‌های ادبیات شناخت آرایه‌های ادبی به ویژه استعاره و تشبیه است. خلاصه آنکه با آوردن تشبیهات و استعارات و کنایات و سایر فنون و صناعات ادبی مطالب، بهتر در ذهن خواننده و شنونده نقش می‌بندد، به شرط آنکه خواننده و شنونده پیشاپیش با این مفاهیم آشنا باشد.

فرامرزنامه حاوی سرگذشت فرامرز پسر رستم و نوهی زال بوده و تنها اثری است که جزئیات ریز و درشت زندگی پرفراز و نشیب این پهلوان و دلاور ایرانی را شرح داده و گزارش می‌نماید.

شیوه‌ی کار در این کتاب بدین صورت بوده که ابتدا منظومه‌ی فرامرزنامه خسرو کیکاووس مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته و سپس از میان ۹۳۷۲ بیت که در قالب مثنوی و در بحر متقارب مثنی محذوف (فعولن/فعولن/فعولن/فَعْل) می‌باشد بیت‌هایی که دارای آرایه‌های ادبی تشبیه، استعاره، مجاز، کنایه و اغراق بوده تشخیص داده شده و جدا گردیده و نیز با مطالعه در کتب علوم بلاغی به تحلیل آن ابیات پرداخته شده و منابع اصلی این کتاب منظومه‌ی فرامرزنامه خسرو کیکاووس به تصحیح دکتر میترا مهرآبادی و کتاب بیان اثر دکتر شمیسا بوده و در لابه‌لای آن از سایر کتب علوم بلاغی و مقالاتی که در این زمینه بوده استفاده گردیده است. چون منبع اصلی در تعریف اصطلاحات بیان شمیسا بوده هر جا که تعاریفات بر اساس این منبع بوده از ذکر منبع خودداری کرده‌ایم. شیوه‌ی ارجاع در بیت‌هایی که به عنوان نمونه آورده‌ایم به این صورت است که (ب به معنی بیت و ص به معنی صفحه در فرامرزنامه می‌باشد).

در مورد منابعی که از یک نویسنده بوده و سال انتشار آنها هم یکی بوده با دادن شماره های (۱) یا (۲) بعد از اسم نویسنده در ارجاع درون متن و همچنین در فهرست منابع مشخص کرده‌ایم به این صورت که (رستگار فسایی (۱)، (۱۳۶۹) و (رستگار فسایی (۲)، (۱۳۶۹) که در فهرست منابع (۱) نماینده‌ی تصویر آفرینی در شعر فردوسی و (۲) نماینده فرهنگ نامهای شاهنامه می‌باشد و در موارد دیگر نیز همین روش به کار رفته است.

البته این اثر دارای ابهاماتی بوده از جمله می‌توان به حضور مستقیم پاره ای از اشعار شاعر حماسه ملی، فردوسی اشاره نمود و از دیگر نکات ابهام آمیز این اثر وجود پاره ای قافیه های ناسازگار بوده و مصحح نیز اشاره ای به وجود این گونه اشکالهای قافیه ای در اثر مذکور ننموده است؛ مثال :

که از وی حیاتم ابر لب رسان بفرمود تا قاضی آمد چو باد ص ۳۶
 نکته دیگر اینکه مراد ما از نگارش این کتاب شرح مختصری است از صورخیال در فرامرزنامه چنانکه قابل استفاده‌ی مبتدیان در تحصیل آرایه‌های بیانی باشد و درک مقدماتی از این آرایه‌های ادبی میسر شود پس خواننده گرامی نباید منتظر بحث‌های دقیق و موشکافانه این آرایه‌ها در این مختصر باشد. و در آخر، همه‌ی ما نمی‌توانیم کارهای بزرگ انجام دهیم. اما می‌توانیم کارهای کوچک را با عشقی بزرگ انجام دهیم. به قول شاعر بزرگ سعدی که می‌فرماید:

قبا گر حریر است و گر پرنیان به ناچار خشوش بود در میان